

**ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАРАҚҚИЁТ СТРАТЕГИЯДА ҚОНУН
УСТУВОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВА МАҲАЛЛА ИНСТИТУТИ
ФАОЛИЯТИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ
ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ (ТАҲЛИЛИЙ-СТАТИСТИК
МАЪЛУМОТЛАР АСОСИДА)**

М. М. Инагамова

Тошкент давлат транспорт университети доценти, юридик фанлар бўйича
фалсафа доктори (PhD)

АННОТАЦИЯ

Мақолада мамлакатимизда қонун устуворлиги принципини янада ривожлантиришда маҳалланинг «фаол» моделини жорий этиш, унда аҳоли муаммоларини бевосита ҳал қилиш ҳамда худудни ривожлантириш учун зарур ресурс ва имкониятлар билан таъминлашнинг ташкилий-ҳуқуқий масалалари ёритилган.

Таянч сўзлар: қонун устуворлиги, ҳуқуқий маданият, давлат органлари, аҳоли муаммолари, ижтимоий ҳимоя.

ABSTRACT

The article discusses the organizational and legal issues of introducing an "active" mahalla model in the further development of the rule of law in our country, providing it with the necessary resources and opportunities for directly solving the problems of the population

Keywords: rule of law, legal culture, government agencies, population problems, social security.

КИРИШ

Қонуннинг устуворлиги ҳар қандай давлат ва жамият ҳаётининг муқаддас тамойилларидан бири бўлиб, барча демократик институтлар, инсон ҳуқуқи ва эркинликлари қонун устуворлиги таъминланиши асосида жорий этилади. Қонунда халқнинг иродаси, хоҳиш ва истаклари, манфаат ва интилишлари ўзининг ифодасини топади.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, демократик ҳуқуқий давлат ва эркин фуқаролик жамиятини барпо этиш – Ўзбекистоннинг пировард мақсадидир. Бу жараёнда, қонун устуворлигини таъминлаш, шахс, оила, жамият ва давлатнинг ҳуқуқ ва

манфаатлари муҳофазасини кучайтириш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва ҳуқуқий онгини ошириш, фуқароларни қонунга бўйсунтириш ва ҳурмат руҳида тарбиялаш – бу ривожланган бозор иқтисодиётига асосланган чинакам демократик, ҳуқуқий давлат ва эркин фуқаролик жамияти қуришнинг нафақат мақсади, балки унинг воситаси, энг муҳим шарт ҳисобланади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Президентимиз таъбири билан айтганда «Конституция ва қонун устуворлиги – фаровон ҳаёт гарови» деган тушунча фуқароларимизнинг онги ва қалбида чуқур ўрин эгаллаши ҳамда ижтимоий эҳтиёжга айланиши учун қуйидаги масалаларга алоҳида эътибор қаратиш лозим:

Биринчидан, қонунлар ижросини самарали ташкил этиш, тизимли муаммоларни олдиндан кўра билиш, қонун бузилишининг салбий оқибатларига қарши курашиш билан бирга бундай ҳолатни барвақт бартараф этишга қаратилган тизимни шакллантириш;

иккинчидан, Конституция ва қонун устуворлигига эришишда жамоатчилик назоратини кучайтириш;

учинчидан, оммавий ахборот воситалари қонунийликни қарор топтиришда чинакам «жамият кўзгуси»га айланиши керак.

тўртинчидан, қабул қилинаётган қонунлар олиб бораётган ислохотларимиз билан уйғун бўлган тақдирдагина ишлайди.

бешинчидан, биз қанчалик мукамал қонунлар яратмайлик, қандай ислохотлар ўтказмайлик, агар фуқароларимизнинг ҳуқуқий билими, онги ва маданияти етарли бўлмаса, кутилган натижаларга эришиш мушкул бўлади.

Демак, ҳуқуқий маданиятни ривожлантириш, жамиятда ҳуқуқий маданиятни шакллантириш, аҳолининг ҳуқуқий билимини ошириш ва ўз ҳуқуқларини билишга кўмаклашиш – демократик ҳуқуқий давлат қуришнинг зарурий шарт ва гаровидир. Қонун ва амалдаги меъёрлардан яхши хабардор ва уни ҳурмат қиладиган фуқарога ўз ҳуқуқларидан тўлиқ фойдаланиши мумкин.

Мамлакатимизни 2017 – 2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси доирасида ўтган давр мобайнида давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларини тубдан ислох этишга қаратилган 300 га яқин қонун, 4 мингдан зиёд Ўзбекистон Республикаси Президенти қарорлари қабул қилинди. Шунингдек, инсон ҳуқуқларини таъминлаш, давлат органларининг ҳисобдорлиги ва очиклигини кучайтириш ҳамда фуқаролик

жамияти институтлари, оммавий ахборот воситаларининг роли, аҳоли ва жамоат бирлашмаларининг сиёсий фаоллигини ошириш бўйича тизимли ишлар амалга оширилди.

«Харакатлар стратегиясидан – Тараққиёт стратегияси сари» тамойилига асосан ишлаб чиқилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида Фармонида қонун устуворлиги ва конституциявий қонунийликни таъминлаш ҳамда инсон қадрлари ва ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бош мезони сифатида белгиланди.

Шунингдек, инсон қадрини улуғлаш, юртимизда яшаётган ҳар бир фуқаронинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини таъминлашда жамиятимиз асоси бўлган маҳалла ҳал қилувчи ўрин тутишини инбатга олиб, маҳалланинг «фаол» моделини жорий этиш, унда аҳоли муаммоларини бевосита ҳал қилиш ҳамда ҳудудни ривожлантириш учун зарур ресурс ва имкониятлар билан таъминлаш мақсадида 2022 йилда қуйидаги устивор вазифаларни амалга ошириш белгиланиб, ижроси таъминланди.

Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 16 августдаги «Маҳалла институтининг жамият ҳаётидаги ролини мустаҳкамлаш ва молиявий имкониятини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 353-сонли Қарори қабул қилинди. Қарорга асосан маҳалланинг ижтимоий-иқтисодий муаммоларини ҳал этиш жамғармаси ташкил этилиб, унинг молиялаштирилган йўналишлари сифатида қуйидагилар белгиланди:

биринчидан, ҳудуддаги ички йўллар, электр энергияси ва табиий газ тармоқлари, ичимлик ва оқова сув тизимини таъмирлаш ва тиклаш;

иккинчидан, маҳалла биноси, маҳалла ҳудудида жойлашган спорт майдони, нуронийлар чойхонаси, ёшлар маркази, болалар майдончаси, кутубхона, маданият марказини қуриш, мукамал ва жорий таъмирлаш ҳамда уларни инвентар, мебель, компьютер техникаси ва бошқа ускуналар билан жиҳозлаш;

учинчидан, ҳудудда инфратузилмани ривожлантириш, «Яшил макон» умуммиллий лойиҳаси доирасида ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишларини амалга ошириш;

тўртинчидан, ижтимоий ҳимояга муҳтож ва кам таъминланган оилаларга моддий кўмаклашиш ҳамда уларнинг турар жойларини таъмирлаш ва жиҳозлаш.

Бундан ташқари, маҳаллаларнинг жамоатчилик билан алоқаларини кучайтириш чораларини кўриш Дастур ижроси

юзасидан, 2022 йил 6 июнь куни Маҳалла ва нуронийларни қўллаб-қувватлаш вазирилиги ҳамда Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги билан ҳамкорликда, комплекс чора-тадбирлар режаси ишлаб чиқилиб, тасдиқланди.

Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 15 апрелда 173-F-сон Фармойиши билан Вазирликда соҳа тарғиботини олиб бориш ҳамда танқидий материалларга доимий муносабат бериб бориш мақсадида, Медиа-марказ курилиб фойдаланишга топширилди.

Инсон қадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш деб номланган бўлимнинг 6-банди ижросини таъминлаш мақсадида, маҳалла раиси ҳамда ҳоким ёрдамчилар томонидан йил давомида маҳаллаларни ўрганиш ва таҳлил қилиш натижасида 9349 та маҳаллани иқтисодий ривожлантириш бўйича 2022 йил учун мўлжалланган «Йўл харита»лари ҳудудий ҳокимликлар томонидан тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йилнинг 25 июлида «Маҳаллаларда саноат, хунармандчилик, касаначилик ва чорвачилик микромарказларини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-331-сонли Қарори қабул қилинди.

2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг «Инсон қадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили»да амалга оширишга оид давлат дастурининг 244-бандида белгиланган вазифалар бўйича қуйидаги ишлар амалга оширилди:

биринчидан, имконияти чекланган ва ногиронлиги бўлган 12 минг нафар шахсларнинг бандлигини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 20 апрелдаги «Ногиронлиги бўлган шахсларнинг бандлигига кўмаклашишни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 203-сон қарори қабул қилинди.

Қарорга мувофиқ 12 146 нафар ногиронлиги бўлган шахсларнинг бандлигига кўмаклашиш мақсадида, 3 759 нафар ногиронлиги бўлган шахслар ташкилотлардаги мавжуд бўш ҳамда захираланган иш ўринларига ишга жойлаштириш, 2 993 нафари касб-хунарга ҳамда тадбиркорлик кўникмалари ва молиявий саводхонликка ўқитиш, 2 384 нафари ногиронлиги бўлган шахсларни ишга қабул қилган иш берувчиларга субсидия ажратиш ҳамда 3 010 нафари ҳақ тўланадиган жамоат ишларига жалб қилиш назарда тутилди.

Шунингдек, тиббий-меҳнат эксперт комиссиялари томонидан ҳар бир ногиронлиги бўлган шахсларни ишлаши

мумкин бўлган касблари тўғрисидаги маълумотлар «Бандлик хизмати» ахборот тизимига интеграция қилинди.

иккинчидан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 29 апрелдаги «Ижтимоий ҳимояга ва ёрдамга мухтож аҳоли қатламларини моддий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-230-сон қарори қабул қилинди.

Мазкур қарорнинг 3-банди «в» кичик бандига мувофиқ 2022 йил 1 июндан бошлаб «Ишга марҳамат» мономарказларида инклюзив таълим асосида касб-ҳунарга ўқитилаётган ногиронлиги бўлган шахсларга ногиронлик нафақаси билан бир вақтда, Бандликка кўмаклашиш давлат жамғармаси маблағлари ҳисобидан базавий ҳисоблаш миқдорининг 2 баравари миқдорида ҳар ойлик стипендия тўлаб берилиши белгиланди.

учинчидан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 21 декабрдаги «Ногиронлиги бўлган шахсларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, уларнинг бандлигига кўмаклашиш ҳамда ижтимоий фаоллигини янада оширишга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-57-сон қарорига мувофиқ 2022 йилдан бошлаб ногиронлиги бўлган шахсларни касб-ҳунарга ўқитиш бўйича амалдаги тартиблар асосида касбий таълим муассасаларига ажратиладиган грант миқдори 2 бараварга оширилди.

тўртинчидан, тиббий-ижтимоий хизматларни ривожлантириш агентлиги билан ҳамкорликда ногиронлиги бўлган шахсларни маҳаллабай хатловдан ўтказиш натижасида, 135207 нафар моддий ёрдамга мухтож ногиронлар аниқланди, шундан, 44460 нафарига 29040 млн сўмлик моддий ёрдамлар, 54617 нафарига тиббий ёрдамлар, 14846 нафарига психологик ва 8515 нафарига ҳуқуқий ёрдамлар кўрсатилди;

– ногиронлиги бўлган фуқароларнинг 926 тасига субсидиялар ажратилди, 10615 нафар шахсларнинг бандлиги таъминланди, шундан 3081 нафари ўзини ўзи банд қилишга, 1 192 нафари жамоат ишларига ҳамда 6342 нафари доимий иш билан бандлиги таъминланди.

– 3 684 нафар 1-гурӯх ногиронлиги бўлган кексалар, 1 102 нафар ёлғиз кексалар хонадонларида хайрия ҳашарлари ташкил этилиб, 221 нафарининг хонадонлари таъмирлаб берилди;

– 110 нафар якка ёлғиз ногирон кексаларнинг коммунал тўловларидан қарздорлиги қоплаб берилди;

– “Саҳоват” ва “Мурувват” уйларида истиқомат қилаётган кексалар ўртасида 363 мартаба маънавий тадбирлар ўтказилди;

– 7977 нафар ўзгалар парваришига муҳтож кекса онахонларга 11965 нафар ёш волонтер қизлар бириктирилди;

– 6104 нафар ўзгалар парваришига муҳтож кексалар санаторийларда соғломлаштирилди, 123 222 нафар нуронийлар бепул тиббий кўриқдан ўтказилди, 1 274 нафар фуқарога ногиронлар аравачаси, 790 нафарига эшитиш мосламаси, 1 118 нафарига ҳасса (кўлтиқ таёқ), 356 нафарига кўзойнак, 2 988 нафарига бошқа реабилитация воситалари берилди;

– 28 445 нафар нуронийлар муқаддас қадамжолари ва зиёратгоҳларига саёҳатлари уюштирилди.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, ҳуқуқий давлатда юрт келажагини раванк топтириш, фуқаролар учун осойишталикни таъминлаб бериш, қонун устуворлигини ўрнатиш энг муҳим мезон ҳисобланади.

Шунингдек, маҳалладан туриб барча давлат органларига мурожаат қилиш ва уларнинг раҳбарлари билан мулоқот қилиш тизими яратилиб, давлат ва ижтимоий хизматларни бевосита маҳаллада кўрсатиш, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси Президентининг Халқ қабулхоналари билан самарали алоқаларни йўлга қўйиш орқали маҳаллаларнинг халқ олдидаги нуфузи оширилишига эришилмоқда. Маҳаллаларда ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал этишда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг молиявий имкониятлари кенгайтирилиши ва маҳаллаларнинг «ўсиш нуқталари» ва уларда яшовчи аҳолининг тадбиркорлик фаолиятидаги ихтисослашуvidан келиб чиқиб, уларда истиқомат қилиб, фаолият юритувчи аҳолини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш тизими самарадорлиги ошириш куннинг долзарб вазифаларидан биридир.

REFERENCES

1. ДАДАШЕВА, А. (2021). Взаимодействие органов представительной власти на местах и самоуправления граждан в осуществлении действенного общественного контроля. *Fuqarolik jamiyati. Гражданское общество*, 22(2), 70-74.
2. Dadasheva, A. A. (2022). PUBLIC OPINION AND GOVERNMENT EVALUATION IN NEW UZBEKISTAN. *The American Journal of Interdisciplinary Innovations Research*, 4(01), 16-19.

3. Дадашева, А. А. (2020). МАҲАЛЛИЙ ИЖРО ҲОКИМИЯТИ ФАОЛИЯТИ УСТИДАН ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ НАТИЖАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЕЧИМЛАРИ. *ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ*, (SPECIAL 2-2).

4. Ақида Абдужаббаровна Дадашева (2022). ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШ ШАРОИТИДА ҲОКИМЛАР ФАОЛИЯТИ УСТИДАН ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (TSTU Conference 1), 117-122.

